

Säkerhetskänslig verksamhet i olje- och drivmedelsförsörjningen

Vägledning om säkerhetsskydd

Energimyndighetens publikationer kan laddas ner
eller beställas via www.energimyndigheten.se

Statens energimyndighet, januari 2023

ET 2023:10

ISSN 1404-3343

ISBN (pdf) 978-91-7993-132-2

ISBN (tryck) 978-91-7993-132-2

Grafisk form: Blomquist Communication

Tryck: Arkitektkopia

Bild: Blomquist sid 1, Pexels sid 9, Unsplash sid 5, 9, 10.

Säkerhetskänslig verksamhet

Säkerhetskänslig verksamhet är verksamhet som är av betydelse för Sveriges säkerhet eller som Sverige har förbundit sig att skydda genom internationella åtaganden.

Genom att göra en säkerhetsskyddsanalys kan en verksamhet få fram svar på vad som ska skyddas, mot vad det ska skyddas och hur det ska skyddas. Den som till någon del bedriver säkerhetskänslig verksamhet ska utreda behovet av säkerhetsskydd i en säkerhetsskyddsanalys. Med utgångspunkt i den analysen ska verksamheten planera för och vidta de säkerhetsskyddsåtgärder som behövs med hänsyn till verksamhetens art, omfattning, förekomst av säkerhetsskydds-klassificerade uppgifter och övriga omständigheter.

Tillsyn av säkerhetsskyddet

Energimyndigheten är tillsynsmyndighet över säkerhetsskyddet för verksamhetsutövare inom fjärrvärme-, naturgas-, samt olje- och drivmedelsförsörjning. Som tillsynsmyndighet över säkerhetsskyddslagen ska vi ge vägledning inom vårt tillsynsområde.

Om hur vägledningen ska användas

I vägledningen finns ett antal faktorer som indikerar om säkerhetskänslig verksamhet kan förekomma. Det är viktigt att komma ihåg att faktorerna och indikatorerna inte är kriterier för att säkerhetskänslig verksamhet bedrivs.

Vägledningen är avsedd att vara ett stöd vid en genomlysning av er verksamhet. Om ni identifierar en eller flera av faktorerna som finns i vägledningen, ska ni se det som signal om att ni bör göra en säkerhetsskyddsanalys.

Metodstöd för säkerhetsskyddsanalys hittar ni i Säkerhetspolisens vägledning om säkerhetsskyddsanalys. Metodstödet kan med fördel även användas som verktyg redan vid en initial genomlysning av verksamheten.

Energimyndigheten vill rikta ett tack till branschorganisationen Drivkraft Sverige och till företrädare från svenska drivmedelsföretag som under hösten 2022 deltog i ett bransch- och diskussionsmöte om skyddsvärden. Energimyndigheten har arbetat in resonemang och gemensamma ståndpunkter från diskussionerna i den här vägledningen.

Om ni har frågor om innehållet är ni välkomna att vända er till funktionen tillsyn säkerhetsskydd på Energimyndigheten som enklast nås via epost: sakerhetsskyddstillsyn@energimyndigheten.se.

Faktorer och indikatorer på säkerhetskänslig verksamhet i olje- och drivmedelsförsörjningen:

1. Vår verksamhet bedriver nationellt samhällsviktig verksamhet
2. Vår verksamhet har ett uppdrag eller en roll inom totalförsvaret
3. Vår verksamhet hanterar säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter/omfattas av ett för Sverige förpliktande internationellt åtagande om säkerhetsskydd
4. Vår verksamhet använder teknisk utrustning, (signalskyddssystem), för att dela säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter
5. Vår verksamhet har säkerhetsskyddsavtal
6. Vår verksamhet har befattningar placerade i säkerhetsklass
7. Vår verksamhet har affärsavtal om leverans vid särskilda händelser
8. Vår verksamhet kan ge påverkan på annan samhällsviktig eller säkerhetskänslig verksamhet
9. Vår verksamhet har en dominerande ställning på marknaden
10. Vår verksamhet har infrastruktur för hantering och lagring av olje- och drivmedelsprodukter vid hamn eller raffinaderi

Punkterna är inte kriterier för säkerhetskänslig verksamhet, men stämmer en eller flera in på er verksamhet är det en indikation på att säkerhetskänslig verksamhet förekommer hos er.

1.

Vår verksamhet bedriver nationellt samhällsviktig verksamhet

Om ni har tjänster, leveranser, funktioner och förmågor som är nödvändiga för samhällets funktionalitet på nationell nivå bedriver ni nationellt samhällsviktig verksamhet.

Det innebär även att ett avbrott eller en störning i er verksamhet, har en direkt eller indirekt påverkan på nationell nivå.

2.

Vår verksamhet har ett uppdrag eller en roll inom totalförsvaret

Att en verksamhetsutövare eller en del av en verksamhet har en roll inom krisberedskapen eller inom totalförsvaret kan vara en indikator på att verksamhetsutövaren bedriver säkerhetskänslig verksamhet.

Det kan vara en roll där ni hämtar in, hantarer eller delar säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter med andra. Det skulle även kunna vara att det är av betydelse på nationell nivå eller för totalförsvaret att er verksamhet är fungerande och tillgänglig.

3.

Vår verksamhet hanterar säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter/ omfattas av ett för Sverige förpliktande internationellt åtagande om säkerhetsskydd

Om ni i er verksamhetsbeskrivning identifierar att ni i hela eller i några delar av verksamheten, hämtar in, hanterar eller delar säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter kan det indikera att ni bedriver säkerhetskänslig verksamhet. Som exempel kan ni i någon del av verksamheten träffa på uppgifter som redan har säkerhetsskyddsklassificerats av den som lämnat uppgiften till er.

Om det råder osäkerhet om uppgifter har betydelse för Sveriges säkerhet, måste ni göra en informationsklassning (och eventuell en säkerhetsskyddsklassificering) av uppgiften.

Om ni har verksamhet eller uppgifter i er verksamhet som omfattas av ett för Sverige förpliktande internationellt åtagande om säkerhetsskydd, bedriver ni säkerhetskänslig verksamhet.

4.

Vår verksamhet använder teknisk utrustning, (signalskyddssystem), för att dela säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter

Säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter som ska kommuniceras till ett informationssystem utanför en verksamhetsutövers kontroll, ska skyddas med hjälp av kryptografiska funktioner som är godkända av Försvarmakten.

Om ni i er verksamhet har teknisk utrustning (signalskyddssystem) för kommunikation av säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter bedriver ni säkerhetskänslig verksamhet.

Mer information

Mer information om informationssäkerhet hittar ni i 2 kap. 2, 5 § § säkerhetsskyddslag (2018:585), 3 kap. säkerhetsskyddsförordning (2021:955) samt 3–4 kap. Säkerhetspolisens föreskrifter (PMFS 2022:1) om säkerhetsskydd. Vägledning för säkerhetsskyddsanalys som tar upp internationella åtaganden om säkerhetsskydd och vägledning om informationssäkerhet hittar du på Säkerhetspolisens webbplats sakerhetspolisen.se.

Information om signalskyddssystem hittar du i Försvarmaktens föreskrifter (FFS 2021:1) om signalskyddstjänsten och på Försvarets radioanstalt (FRA) webbplats fra.se och på informationssakerhet.se.

5.

Vår verksamhet har säkerhetsskyddsavtal

Säkerhetsskyddsavtal upprättas mellan två alternativt fler parter för att säkerställa att säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter och annan verksamhet som är av betydelse för Sveriges säkerhet (säkerhetskänslig verksamhet) får rätt skydd även om uppgifterna eller verksamheten hanteras eller bedrivs med stöd av en annan aktör.

Säkerhetsskyddsavtal i en verksamhet kan vara en indikator på att säkerhetskänslig verksamhet finns i verksamheten. Men det behöver inte vara så.

Ett vanligt skäl till att ett säkerhetsskyddsavtal upprättas är att det uppstår ett behov av att ta hjälp av en annan aktör för att utföra ett projekt eller uppdrag i eller i anslutning till en säkerhetskänslig verksamhet. Projektet eller uppdraget löper vanligen under en viss begränsad period. Ett säkerhetsskyddsavtal upprättas och är då giltigt under den tid som projektet eller uppdraget bedrivs.

En annan situation som kräver säkerhetsskyddsavtal kan vara om en verksamhetsutövare som bedriver säkerhetskänslig verksamhet är beroende av en extern part för den löpande driften av sin säkerhetskänsliga verksamhet. Ett exempel kan vara löpande drift och underhåll av ett informationssystem som har betydelse för en säkerhetskänslig verksamhet. Vid sådan typ av säkerhetsskyddsavtal som innebär en utkontraktering av en tjänst, är det viktigt att säkerställa att säkerhetsskyddsavtalet omfattar leveransen av den tjänst som är nödvändig för upprätthållandet av driften i den säkerhetskänsliga verksamheten.

Tänk på att det ställs särskilda krav på dig som verksamhetsutövare när du ingår säkerhetsskyddsavtal

Kraven innebär bland annat att du ska placera befattningar i säkerhetsklass och säkerställa att den du ingår säkerhetsskyddsavtal med har tillräcklig kunskap om dina skyddsvärden och tillräcklig utbildning i säkerhetsskydd.

Mer information om säkerhetsskyddsavtal och vilka krav som ställs, hittar du i 4 kap. säkerhetsskyddslag (2018:585), 6 kap. säkerhetsskyddförordning (2021:955), 7 kap. Säkerhetspolisens föreskrifter (PMFS 2022:1) om säkerhetsskydd.

Krav på säkerhetsskyddsavtal vid vissa allianssamarbeten

Allianssamarbete med exempelvis överenskommelser om delad infrastruktur (inklusive cistern/depå) eller varulån ställer i vissa fall krav på säkerhetsskyddsavtal. Kravet uppstår om någon av parterna i överenskommelsen bedömer att den andra (extern verksamhetsutövare) kan komma att ta del av säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter i nivå konfidentiellt eller högre, eller delta i säkerhetskänslig verksamhet i nivå C (inte obetydlig skada för Sveriges säkerhet) eller högre.

Ett exempel på säkerhetsskyddsavtal vid tidsbegränsat uppdrag

Verksamhetsutövare A behöver hjälp att renovera flertalet cisterner som tillsammans bedöms vara av betydelse för Sveriges säkerhet. För att göra kunna renovera cisternerna, måste verksamhetsutövare A, ta hjälp av hantverkare från verksamhet B.

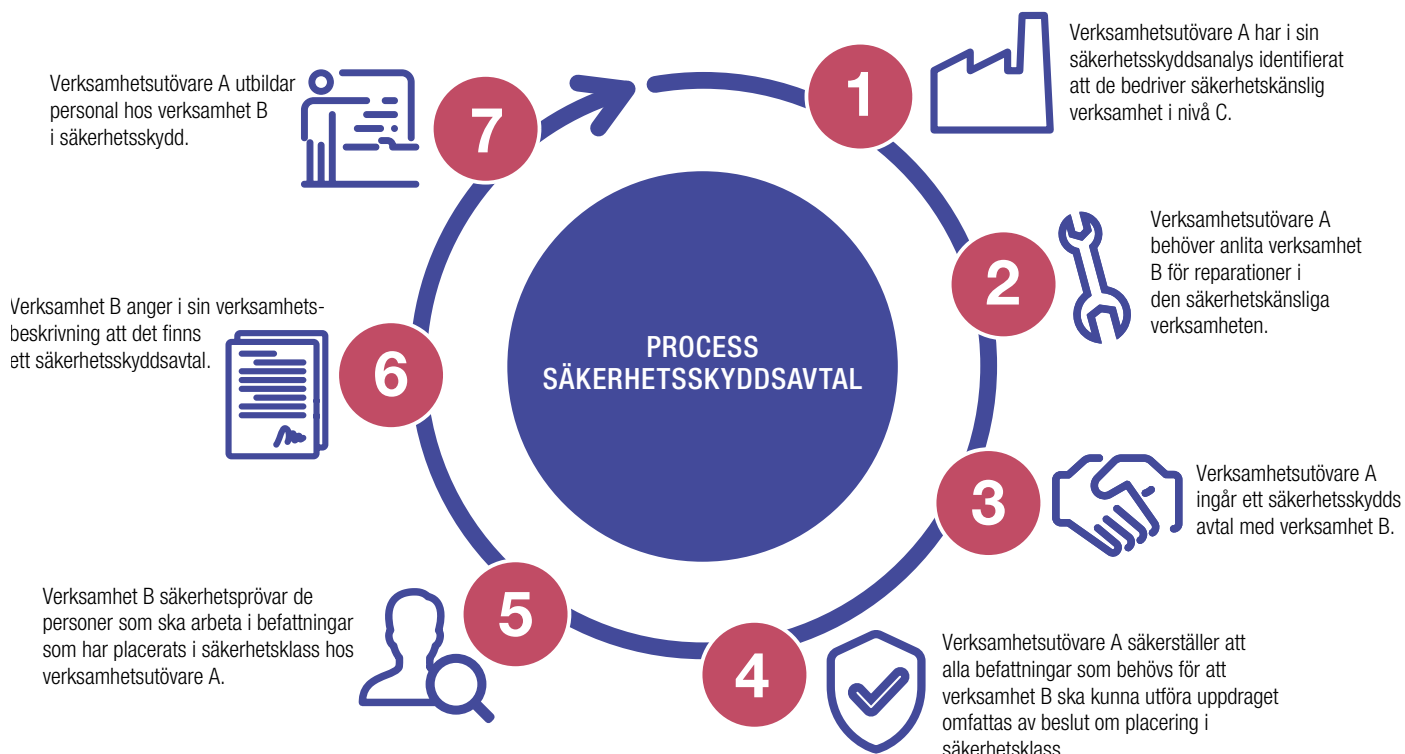
Verksamhetsutövare A har genom sin säkerhetsskyddsanalys kommit fram till bedömningen att om en antagonist genom sabotage förstör cisternerna, kommer det orsaka en inte obetydlig skada för Sveriges säkerhet (nivå C). Verksamhetsutövare A måste därför säkerställa att alla som ska arbeta med renoveringen av cisternerna är tillförlitliga ur säkerhetsskyddshänseende.

För att säkerställa detta ingår verksamhetsutövare A ett säkerhetsskyddsavtal med verksamhet B. Syftet med säkerhetsskyddsavtalet är att de befattningar

(ex. snickare, svetsare m.m.) som ska arbeta med renoveringen, ska genomgå en säkerhetsprövning för att säkerställa att de är lämpliga ur säkerhetsskyddshänseende att arbeta med verksamhetsutövare A:s cisterner.

När säkerhetsskyddsavtalet är klart, säkerhetsprövar verksamhet B de personer som ska arbeta hos verksamhetsutövare A och dessa personer kommer även att registerkontrolleras.

När verksamhet B kartlägger sin verksamhet i en verksamhetsbeskrivning, kommer verksamhet B att identifiera att det i verksamheten finns säkerhetsskyddsavtal, men att det inte är hos verksamhet B som säkerhetskänslig verksamhet bedrivs. Denna bedrivs hos verksamhetsutövare A.

6.

Vår verksamhet har befattningar placerade i säkerhetsklass

Har ni befattningar placerade i säkerhetsklass i hela eller delar av verksamheten, kan det indikera att ni bedriver säkerhetskänslig verksamhet. Det är i säkerhetsskyddsanalysen som behovet av att placera befattningar i säkerhetsklass ska identifieras. Utgångspunkt för att identifiera ett behov av att placera en befattning i säkerhetsklass är:

- i vilken omfattning befattningen tar del av säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter,
- uppgifternas säkerhetsskyddsklass eller om det rör deltagande i säkerhetskänslig verksamhet.

Tänk på att säkerhetsprövning och registerkontroll har starkt integritetskränkande inslag

En anställning eller ett deltagande i säkerhetskänslig verksamhet får endast placeras i säkerhetsklass om behovet av säkerhetsskydd inte kan tillgodoses på annat sätt.

Som verksamhetsutövare behöver ni därför överväga om ni kan genomföra andra säkerhetsskyddsåtgärder än att placera en befattning i säkerhetsklass. Ett exempel kan vara fysisk säkerhet genom tillträdesbegränsningar där ni begränsar vem som ska få tillträde till lokaler och områden där säkerhetskänslig verksamhet bedrivs. Bedömningen av vilka säkerhetsskyddsåtgärder som är nödvändiga ska ni göra i er säkerhetsskyddsanalys.

Om ni bedömer att en befattning inte längre behöver vara placerad i säkerhetsklass är det viktigt att ni underrättar den som har fattat beslutet om detta. Ni måste även avsluta alla registerkontroller kopplade till de befattningarna.

Mer information om placering i säkerhetsklass, säkerhetsprövning och registerkontroll hittar du i 3 kap. säkerhetsskyddslag (2018:585), 5 kap. säkerhetsskyddförordning (2021:955), 6 kap. Säkerhetspolisens föreskrifter (PMFS 2022:1) om säkerhetsskydd, och i Energimyndighetens vägledning om placering av befattning i säkerhetsklass.

7.

Vår verksamhet har affärsavtal om leverans vid särskilda händelser

En annan typ av indikator på säkerhetskänslig verksamhet är om ni har flera affärsavtal som förbinder er vid leverans vid fredstida kriser, skärpt eller höjd beredskap till samhällsviktig verksamhet.

Om det endast rör sig om en eller några enstaka avtal är det vanligen inte grund för att er verksamhet ska anses vara säkerhetskänslig. Men om ni har affärsavtal till kunder som är beroende av er leverans för samhällets funktionalitet eller om ett avbrott i er leverans skulle orsaka konsekvenser hos flera av dessa samtidigt kan verksamheten klassas som säkerhetskänslig.

Som verksamhetsutövare inom olje- och drivmedelsförsörjningen behöver ni därför analysera och överväga konsekvenserna om kraven i era affärsavtal inte kan upprätthållas. Det gäller med eller utan bortförhandlande av Force Majeure.

Kunden har ett ansvar att uppmärksamma er på sitt behov av leverans, till exempel genom krav i affärsavtal. Det är viktigt att ni inte gör egna antaganden om att säkerhetskänslig verksamhet bedrivs hos någon av era kunder. Om ni är osäkra på kundens behov eller förväntningar på er verksamhet, bör ni ta kontakt och ta reda på vad som gäller.

Som part i ett affärsavtal behöver ni utvärdera er förmåga att leva upp till avtalet. Om ni identifierar begränsningar i er förmåga att leverera enligt vad som har överenskommit, är det ert ansvar att så snart som möjligt upplysa kunden om det.

8.

Vår verksamhet kan ge påverkan på annan samhällsviktig eller säkerhetskänslig verksamhet

Har ni i er verksamhetsbeskrivning identifierat att en antagonistisk handling, som ett cyberangrepp, skulle kunna ge påverkan på annan samhällsviktig eller säkerhetskänslig verksamhet?

Ett exempel kan vara en verksamhetsutövare som genom affärsavtal och med för ändamålet framtagna transportmedel, säkerställer distribution av olje-drivmedelprodukter till eller från depåer och lagringsplatser.

Ytterligare exempel kan vara en verksamhetsutövare som tillhandahåller en eller flera cisterner med tillhörande infrastruktur för överföring av viss olje-petroleumprodukt till en kund som bedriver säkerhetskänslig verksamhet som är beroende av produkten för sin verksamhet.

Om ni identifierar att en antagonistisk handling mot er verksamhet kan ge påverkan på annan verksamhet, bör ni göra en säkerhetskyddsanalys. Det är viktigt att ni inte gör egna antaganden om eventuell påverkan på annan verksamhet. Om ni är osäkra på om eller i vilken omfattning er verksamhet kan ge påverkan på annan samhällsviktig eller säkerhetskänslig verksamhet, bör ni försöka föra en dialog med den andra aktören.

Säkerhetskyddanalysen är ett stöd i arbetet och ska svara på om en antagonistisk handling mot er verksamhet direkt eller indirekt kan orsaka skada på nationell nivå.

Säkerhetskyddsanalys för att identifiera skadekonsekvenser på nationell nivå

Säkerhetskyddsanalysen ska ge svar på frågorna vad som ska skyddas, mot vad ska det skyddas och hur ska det skyddas.

Det första steget i en säkerhetskyddsanalys är att göra en verksamhetsbeskrivning. Syftet med verksamhetsbeskrivningen är att beskriva och urskilja vad i verksamheten som utgör säkerhetskänslig verksamhet och som därmed ska ges ett säkerhetsskydd.

Mer information om säkerhetskyddanalys hittar du i 2 kap. 1 § säkerhetsskyddslag (2018:585), 2 kap. 1 §. säkerhetsskyddsförordning (2021:955) och 2 kap. 1–11 §§ Säkerhetspolisens föreskrifter (2022:1) om säkerhetsskydd.

Besök Säkerhetspolisens webbplats, sakerhetspolisen.se, för metodstöd och vägledning i arbetet med verksamhetsbeskrivning och säkerhetskyddsanalys. På Säkerhetspolisens webbplats finner du även information om dimensionerande antagonistisk förmågebedömning (DAF).

9.

Vår verksamhet har en dominerande ställning på marknaden

Ett avbrott i verksamheter inom olje- och drivmedelsförsörjningen kan innebära en mängd olika utmaningar och konsekvenser för samhället. Hur omfattande konsekvenserna av ett avbrott kan bli, kommer att vara beroende av de omständigheter som råder i det aktuella avbrottsområdet.

Omständigheter som skulle kunna påverka omfattningen av konsekvenserna kan vara befolkningmängden i det område som drabbas, beroendet till den aktuella typen av produkt, möjligheten till alternativa produkter (särskilt drivmedel), möjligheten till alternativa transportlösningar (som kollektivtrafik) samt längden för störningen eller avbrottet.

Om er verksamhet har en dominerande ställning vad gäller tankställen eller depåverksamhet i ett visst geografiskt område bör ni göra en säkerhetskyddsanalys. Detsamma om ni är osäkra på om ni bedriver säkerhetskänslig verksamhet eller inte. Säkerhetskyddsanalysen ska svara på om en antagonistisk handling mot er verksamhet direkt eller indirekt kan orsaka skada för Sveriges säkerhet på nationell nivå. Exempel på en sådan skada skulle kunna vara att delar eller hela geografiska områden riskerar att bli transportlöst.

Tänk på risker vid delad infrastruktur och allianssamarbeten

Att ingå allianssamarbeten, dela infrastruktur (ex.cisterner, lastslang, pipelinrar m.m) med andra eller att bedriva verksamhet i nära anslutning till andra verksamhetsutövare kan vara positivt i ett försörjningstrygghets-, och affärsstrategiskt perspektiv. Det är samtidigt viktigt att du som verksamhetsutövare som bedriver säkerhetskänslig verksamhet inom olje- och drivmedelsförsörjningen är uppmärksam på den risk som gemensamma depåområden kan utgöra för din verksamhet.

Ett sabotage genom brand mot en oskyddad cistern/depågranne med efterföljande brandbekämpning, skulle kunna innebära en begränsning av din möjlighet till fortsatt distribution och leverans av dina produkter. Detta skulle kunna leda till negativ påverkan på din säkerhetskänsliga verksamhet.

Du som bedriver säkerhetskänslig verksamhet kan i vissa fall vara skyldig att ingå säkerhetsskyddsavtal om andra kan få del i eller tillgång till din säkerhetskänsliga verksamhet.

10.

Vår verksamhet har infrastruktur för hantering och lagring av olje- och drivmedelsprodukter vid hamn eller raffinaderi

Cisterner, tankar och bergtrum eller liknande infrastruktur avsedd för hantering och lagring av olje- och drivmedelsprodukter vid hamn och raffinaderiverksamhet utgör unika infrastrukturer. De infrastrukturerna är som huvudregel att bedöma som skyddsvärd ur perspektivet tillgänglighet och ska därför ges lämpligt säkerhetsskydd. I vissa fall kan det finnas anledning att göra undantag från den angivna huvudregeln.

Exempel på undantag kan vara infrastruktur som hanterar, lagrar eller förvarar olje- och drivmedelsprodukter och produkter nödvändiga för den egna verksamheten. Det gäller under förutsättning att den egna verksamheten inte är säkerhetskänslig.

Om ni i er verksamhet äger eller om ni genom avtal eller överenskommelse är i besittning av en eller flera cisterner, tankar, bergtrum eller liknande infrastruktur som är avsedda för olje- drivmedelsprodukter, bör ni göra en säkerhetskyddsanalys.

Tänk på att bedömningen...

...av konsekvensnivån (A–D) på de cisterner ni har i er verksamhet kan påverkas av dess geografiska placering, om ni har en roll inom totalförsvaret.

Hållbar energi för alla

Energimyndighetens uppdrag är att förena ekologisk hållbarhet, konkurrenskraft och försörjningstrygghet i energisystem, som är hållbara och kostnadseffektiva med en låg påverkan på hälsa, miljö och klimat.

Vi bidrar med fakta, kunskap och analyser om tillförsel och användning av energi i samhället, och arbetar för en trygg energiförsörjning.

Forskning om framtidens energisystem och teknik får stöd av oss. Vi stöttar också affärsutveckling som gör det möjligt att kommersialisera innovationer och ny teknik, och ser till att goda lösningar kan exporteras.

Vi ansvarar för Sveriges officiella statistik på energiområdet, och hanterar stödsystem så som elcertifikatsystemet och handeln med utsläppsrätter. Dessutom deltar vi i internationella klimatsamarbeten, och förmedlar fakta om effektivare energianvändning till hushåll, företag och myndigheter.

Energimyndigheten är också beredskapsmyndighet och sektorsansvarig myndighet inom energiområdet.

Energimyndigheten, Box 310, 631 04 Eskilstuna

Telefon 016-544 20 00

E-post registrator@energimyndigheten.se

energimyndigheten.se